

İNSAN HAKLARI KURULU KARARI

Başvuru Kayıt Numarası: 2015/1344

Karar Tarihi: 25.06.2015

(Eşit Haklar İçin İzleme Derneği – Yüksek Seçim Kurulu)

K A R A R

Başkan : Hikmet TÜLEN

İkinci Başkan : Aydın BİNGÖL

Üyeler : Abdurrahman EREN

İrfan GÜVEN

Nihat BULUT

Selamet İLDAY

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İnceleme Yetkilisi : Muzaffer ŞAKAR

Başvurucu : Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD), Kamerhatun
Mah. Hamalbaşı Sokak No: 22/9 Beyoğlu/İSTANBUL

Mağdurlar : 1-Dilber YILDIZ, 10.01.1945 doğumlu, Kocasinan Merkez
Mah. Anadolu Sok. Yücel Apt. No: 19/9
Bahçelievler/İSTANBUL

2-Zümrete DEMİR, 26.03.1955 doğumlu, Bülbül Mah.
Turan Cad. No: 75/2 Beyoğlu/İSTANBUL

Aleyhine Başvurulan : Yüksek Seçim Kurulu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu Dernek, 04.05.2015 tarih ve 1344 sayı ile kayda alınan dilekçesinde özetle; Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından hazırlanan seçmen eğitim filmlerinin Türkçe konuşan, okur-yazar kişiler dikkate alınarak hazırlandığını, Derneklerine başvuran Dilber Yıldız ve Zümrete Demir'in ise Türkçe bilmediklerini ve okur-yazar olmadıklarını ifade etmiştir. Başvurucu, bu durumun seçmenlerin eşit bilgilenme hakkını ihlal ettiğini, oy kullanırken iradelerini özgür olarak oluşturmalarını engellediğini ve ayrımcılık niteliğinin bulunduğunu iddia etmiştir.

II. BAŞVURU ve ÖN İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuru, Eşit Haklar İçin İzleme Derneği'nin (ESHİD) 04.05.2015 tarihinde kayda alınan dilekçesiyle yapılmıştır.

3. Yapılan ön inceleme neticesinde; insan hakkı ihlali iddiasına ilişkin başvurunun, Dernek Tüzüğü'nün 2. maddesine ve web adresinde¹ yer alan bilgi ve belgelere göre insan hakları alanında faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşu olan Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD) tarafından yapıldığı anlaşılmıştır. Başvuru ekinde yer alan formda, İnsan Hakları İhlali İddialarına İlişkin Başvuruların İncelenmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in² 4/4. maddesinde aranan, mağdurların rızasının bulunması koşulunun sağlanmadığı görülerek bu eksiklik başvuru ve mağdurlar ile iletişime geçilerek giderilmiştir.

III. ARAŞTIRMA SÜRECİ

4. Başvuru üzerine Yüksek Seçim Kurulu'na yazı yazılarak; 7 Haziran 2015 Pazar günü yapılacak 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi için Yüksek Seçim Kurulu tarafından hazırlanan eğitim filmlerinin birer kopyasının, eğitim filmi ve ilgili materyalin hazırlanmasının dayanağını oluşturan bir karar varsa kararın örneğinin ve ilgili mevzuatın, Dilber Yıldız ve Zümrete Demir'in Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına başvurusu üzerine yapılan işlemlerin ve verilen kararların birer örneğinin gönderilmesi istenmiştir. Ayrıca 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 14/10 maddesinin "...seçimin bütün yurttaki düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak ve bu hususta gereken genelgeleri zamanında yapmak" hükmü kapsamında yürütülen faaliyetlere ve verilen kararlara ilişkin bilgi ve belge talebinde bulunulmuştur. Yüksek Seçim Kurulu tarafından 10.06.2015 tarihinde Kurumumuza cevap verilmiştir.

¹ <http://www.esihaklar.org/>

² 17.05.2014 tarihli ve 29003 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

IV. OLAYLAR

Başvuru dilekçesinde ifade edildiği şekliyle:

5. Dilber Yıldız ve Zümrete Demir, farklı tarihlerde Yüksek Seçim Kurulu'na başvurarak, Türkçe hazırlanmış olan seçmen eğitim filmlerinin kendileri ve kendileriyle aynı durumda bulunan seçmenler için Kürtçe olarak da hazırlanmasını talep etmişlerdir.

6. Başvuru dilekçesinin ekinde yer alan, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından mağdurlara hitaben yazılan 31.03.2015 tarih, 2785 sayılı ve 12.04.2015 tarih 3058 sayılı yazılarda "25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi için hazırlanan eğitim filmi Türkçe olarak hazırlanmıştır. Siyasi partiler ve adaylar tarafından yapılacak her türlü propaganda, Türkçenin yanı sıra farklı dil ve lehçelerde de yapılabilmektedir. Eğitim filmlerinin Kürtçe olarak da hazırlanması halinde farklı dil ve lehçelerde de hazırlanması gerekeceğinden, talebinizin karşılanma imkânı bulunmamaktadır" ifadesine yer verilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun yazısında ifade edildiği şekliyle:

7. Yüksek Seçim Kurulu'nun 10.06.2015 tarihinde Türkiye İnsan Hakları Kurumuna ulaşan 04.06.2015 tarih ve 4335 sayılı yazısında özetle; yurt dışında yaşayan vatandaşların seçmen kütüğüne kayıtlı olup olmadıkları, kayıtlı değil veya bilgileri güncel değilse ne yapmaları gerektiği konularında kamu spotunun ve sandık kurullarının görev ve yetkileri ile ilgili yurt içi ve yurt dışı olmak üzere iki ayrı eğitim filminin Türkiye Radyo Televizyon Kurumuna yaptırılması hususunda Başkanlık makamına yetki verildiği belirtilmiştir. Ayrıca, 7 Haziran 2015 tarihli 25. Dönem Milletvekili Genel Seçiminin sağlıklı ve düzen içinde yürütülüp sonuçlandırılması ve yurt genelinde uygulamada birliğin sağlanması amacı ile Yüksek Seçim Kurulunun 04.03.2015 tarihli ve 292 sayılı kararıyla "Sandık Kurullarının Oluşumu, Görev ve Yetkilerini Gösterir 135 Sayılı Genelge"nin 08.03.2015 tarihli Resmi Gazetede yayımlandığı ifade edilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulunun cevap yazısının ekinde; sandık kurullarının görev ve yetkileri ile ilgili yurtiçi eğitim filminin bir kopyası, Dilber Yıldız ve Zümrete Demir'in şahsen müracaatları üzerine Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından ilgililere

hitaben tanzim edilen yazıların birer örneği, aynı kişilerin, vekilleri Av. Levent Kanat aracılığıyla yaptıkları başvuru üzerine Yüksek Seçim Kurulunca verilen 27.05.2015 tarih ve 2015/1040 sayılı kararın bir sureti, kamu spotunun ve eğitim filmlerinin hazırlanmasına ilişkin Yüksek Seçim Kurulunun 06.01.2015 tarihli ve 2015/8 sayılı kararı, “Sandık Kurullarının Oluşumu, Görev ve Yetkilerini Gösterir 135 sayılı Genelge” örneği ile bu Genelgenin dayanağı olan karar iletilmiştir.

Yazı ekinde yer alan belgeler incelendiğinde, eğitim filminin sandık görevlilerine hitaben hazırlandığı ve 135 sayılı Genelgenin görüntülü anlatımını içerdiği, Dilber Yıldız ve Zümrete Demir’in başvurusu üzerine Başkanlık tarafından ilgililere hitaben düzenlenen yazının ise daha önce başvuru tarafından Kurumumuza sunulan evrak arasında bulunduğu, 135 sayılı Genelgenin de sandık kurullarının oluşum, görev, yetkileri ve çalışma esaslarına ilişkin olduğu tetkik edilmiştir.

“Sandık Kurullarının Oluşumu, Görev ve Yetkilerini Gösterir 135 sayılı Genelge”nin “Oy verme” başlıklı 30. maddesinde;

“Başkan tarafından seçmene kapalı oy verme yerine girmeden önce:

aa) Birleşik oy pusulasında tercih ettiği siyasi parti veya bağımsız aday için ayrılan bölümden dışarı taşırmamak suretiyle “TERCİH” veya “EVET” mührünü basması, “TERCİH” veya “EVET” mührü dışında herhangi bir yerine imza atmaması veya işaret koymaması, aksi halde oyunun geçersiz sayılacağı, birleşik oy pusulasını düzgün bir şekilde katlayıp zarfa koyması ve yapıştırması gerektiği,

bb) Seçmenin; cep telefonu, fotoğraf veya film makinesi gibi görüntü kaydedici veya haberleşme sağlayıcı cihazlarla kapalı oy verme yerine girmesinin yasak olduğu ve cezasının bulunduğu, bu tür cihazlar varsa oy verme işlemi bittikten sonra iade edilmek üzere bırakılması gerektiği (298/92),

cc) Birleşik oy pusulasından başka, zarfa hiçbir şey koymaması, aksi halde kullandığı oyun geçersiz olacağı,

dd) Seçmene birleşik oy pusulası verildikten sonra hata veya başka bir neden ileri sürülerek yeni bir birleşik oy pusulası verilemeyeceği açıklanır.” ifadesine yer verilmiştir.

Aynı Genelgenin 33. maddesinde, “Okuma-yazma bilmeyen seçmenlerin oy kullanmaları” başlığı altında; *“Okuma - yazma bilmeyen seçmenlere, oylarını kullanmaları konusunda başkaları tarafından sandık çevresinde yardım edilemez. Okuma - yazma bilmeyen seçmen, sorduğu ve istediği takdirde sandık kurulu başkanı, sadece birleşik oy pusulası üzerinde bulunan siyasi parti işaretlerinden hangisinin hangi partiye ait olduğunu veya bağımsız adaylara nasıl oy verileceğini açıklar.*

Sandık kurulu başkan veya üyeleri, okuma - yazma bilmeyen seçmenlere oy verme sırasında yardım etmek amacıyla oy verme yerine giremez; oy kullanma sırasında yardım edemez” denilmektedir.

Kurumumuza iletilen belgeler arasında yer alan, Yüksek Seçim Kurulunun, Dilber Yıldız ve Zümrete Demir vekili Av. Levent Kanat’ın başvurusu üzerine verdiği 27.05.2015 tarih ve 2015/1040 sayılı kararda özetle; 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un 58/2 maddesinde yer alan; *“Siyasi partiler ve adaylar tarafından yapılacak her türlü propaganda, Türkçe’nin yanı sıra farklı dil ve lehçelerde de yapılabilir”* hükmüne ve 135 sayılı Genelgenin yukarıda yer verilen 30/b maddesine değinilerek sonuç olarak 298 sayılı Kanun’un 58. maddesine göre farklı dil ve lehçelerde propaganda yapılmasının mümkün olduğuna, seçmen eğitim materyalinin Türkçe dâhil hiçbir dil ve lehçede hazırlanmadığından ve seçmen eğitimi görevinin oy verme işlemi sırasında sandık kurulu başkanına verildiğinden bahisle oy verme işleminin sandık kurulu başkanı tarafından anlatılmasına ve tarif edilmesine, Türkçe bilmeyenlerin talep etmeleri halinde mahallinde temin edilecek tercümanlar vasıtasıyla oy verme işleminin anlatılması öngörüldüğünden, seçmenin oy verme işlemi konusunda eğitilmiş olacağının kabul edilmesi gerektiği hususuna temas edilmiştir.

V. İLGİLİ HUKUK

8. Anayasanın 67. maddesi;

“Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

(Değişik: 23/7/1995 - 4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.

(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.) On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

(Değişik: 23/7/1995 - 4121/5 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, (Ek ibare: 3/10/2001- 4709/24 md.) taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutuk evlerinde (...) oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.(1)

(Değişik: 23/7/1995 - 4121/5 md.) Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.

(Ek: 3/10/2001-4709/24 md.) Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.”

9. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 21. Maddesi:

“1. Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.

2. Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır.

3. Halkın iradesi hükümet otoritesinin temelidir. Bu irade, gizli veya serbestliği sağlayacak benzeri bir yöntemle genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak ve belirli aralıklarla tekrarlanacak dürüst seçimlerle belirlenir.”

10. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Ek Protokolün Serbest Seçim Hakkı Başlıklı 3. Maddesi:

“Yüksek Sözleşmeci Taraflar, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde, makul aralıklarla, gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt ederler”

Ayrımcılık Yasağı başlıklı 14. maddesi :

“Bu Sözleşme ’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.”

11. BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin, Siyasal Haklar Başlıklı 25. Maddesi;

“Her vatandaş, bu Sözleşmenin ikinci maddesindeki ayrımlara ve makul olmayan sınırlamalara tabi tutulmaksızın şu haklara ve imkânlara sahiptir:

a) Doğrudan veya seçilmiş temsilciler aracılığıyla kamu hizmetlerine katılma;

b) Seçmenlerin iradelerini serbestçe ifade etmelerini güvence altına alan, gizli olarak oy verildiği, genel ve eşit oya dayanan ve belirli aralıklarla yapılan dürüst seçimlerde oy kullanma ve seçilme;”

VI. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

12. Başvuru dilekçesi incelendiğinde, başvurunun, Anayasa’nın 67. maddesinde düzenlenen “seçme hakkına”, Türkiye’nin taraf olduğu Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 25. maddesinde düzenlenen “siyasal haklara”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’ne Ek Protokol’ün 3. maddesinde düzenlenen “serbest seçim hakkına” ve AİHS’nin 14. maddesinde yer verilen “ayrımcılık yasağına” ilişkin olduğu ve başvuruda Yüksek Seçim Kurulu’nun mevcut uygulamasının insan hakkı ihlaline yol açtığı iddia edilmektedir.

13. İhlal iddiası, Anayasa’nın 67. maddesinde düzenlenen “seçme hakkına”, Türkiye’nin taraf olduğu, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 25. maddesinde düzenlenen “siyasal haklara”, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Ek Protokol’ün 3. maddesinde düzenlenen “serbest seçim hakkı”na ve AİHS’nin 14. maddesinde yer verilen “ayrımcılık yasağı”na ilişkindir.

14. İddianın tarafları Eşit Haklar İzleme Derneği (ESHİD) ve Yüksek Seçim Kurulu’dur.

15. Anayasanın 79. maddesinde Yüksek Seçim Kurulu kararlarına karşı başka bir mercie başvurulamayacağı belirtildiğinden ilk olarak bu düzenlemenin başvurunun incelenmesine engel teşkil edip etmeyeceği incelenmiştir:

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki mağdurların gerek bizzat gerekse vekilleri aracılığıyla yapmış oldukları başvurular sonrasında Yüksek Seçim Kurulu tarafından talebin açıkça reddine dair herhangi bir karar verilmemiştir.

İkinci olarak, insan hakları kurumları herhangi bir idari işlemi ya da yargısal kararı iptal etme ya da geçersiz sayma yetkisine sahip değildirler. İnsan hakları kurumlarının kararları uzlaşma, tavsiye, öneri ve bilgilendirme içerir ve bu kararlar, uyuşmazlığı kesin olarak karara bağlayacak makamları harekete geçirebilir. Ancak, insan hakları kurumlarının yasadan kaynaklanan ve “yargı benzeri yetkiler” olarak da ifade edilen başvuru ve şikâyetleri inceleme, değerlendirme yetkileri de bulunmaktadır.³

Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu’nun 4. maddesinde “*Kurum, ...şikâyet ve başvuruları incelemek ve bunların sonuçlarını takip etmek; sorunların çözüme kavuşturulması doğrultusunda girişimlerde bulunmakla... görevli ve yetkilidir.*” düzenlemesi mevcuttur. Dolayısıyla, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Yüksek Seçim Kurulu dâhil tüm devlet kurumlarının karar ve işlemlerini incelemek ve bu kurumlara tavsiyede bulunmak görev ve yetkisine sahiptir.

A. Başvurucunun İddia ve Talepleri

16. Başvurucu Dernek, lehine başvuru yaptığı Dilber Yıldız ve Zümrete Demir isimli seçmenlerin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan seçme haklarını kullanabilmeleri için seçmen kayıtlarına, oy verme işleminin nasıl yapılacağına ilişkin bilgilere ulaşmaları gerektiğini; Türkiye’nin de tarafı olduğu Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 25. maddesinin yorumunda oy kullanma hakkıyla ilgili materyallerin azınlık dillerinde de mevcut olması gerektiğinin belirtildiğini, bu hususta gerekli hazırlıkları yapma görevinin seçim otoritesine ait olduğunu, YSK’nın mevcut uygulamasının ayrımcılığa yol açtığını iddia etmiştir.

17. Başvurucu, gerekli incelemenin yapılmasını, hak ihlallerinin önlenmesini, ilgili kurum ve kuruluşlar hakkında gereğinin ifasını, kararın kendilerine bildirilmesini talep etmiştir.

³ EREN Abdurrahman, **Ulusal İnsan Hakları Kurumları Uluslararası Standartlara Uygunluğun Yorum İlkeleri**, 12 Levha Yayınları, İstanbul, 2012, s. 401, 447

B. Değerlendirme

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında da belirtildiği üzere, etkin ve anlamlı bir demokratik yönetimin kurulması ve sürdürülebilmesi için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek Protokolün 3. maddesinde düzenlenen “Serbest Seçim Hakkı” hayati önemi haizdir.⁴ Demokratik toplum düzeninin sürdürülebilmesi, yurttaşların karar alma süreçlerine katılarak kamu politikalarına yön vermesi ancak serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına dayalı ve makul aralıklarla gerçekleştirilen seçimlerin varlığıyla mümkündür.

Serbest seçimler aynı zamanda, kamusal alana ilişkin ifade özgürlüğü ile toplanma ve örgütlenme özgürlüklerinin anlamlı sonuçlar doğurmasını sağlamaktadır. Toplanma özgürlüğünün bir görünümü olan “protesto”, kendisine sorulmayan, danışılmayan birey veya topluluğun, bir grup ya da hareketin cevap verşi, farklı bir anlatımla sorulmayan soruya verilen cevap⁵ ise serbest seçimler ve oy kullanma yurttaşın kamu politikalarına ilişkin belli aralıklarla kendisine yöneltilen soruya verdiği cevaptır. Bu cevabın doğru bir şekilde ifade edilebilmesi, seçmenin tercihini özgür iradesiyle belirlemesi ve sandığa yansıtabilmesi için kamu makamlarının gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

19. Gerek Anayasa’da gerekse insan haklarına ilişkin uluslararası belgelerde düzenlenen seçme hakkı, bir dönem, sadece bu hakkın tanınması şeklinde anlaşılmaktayken zamanla seçme hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için devletlerin gerekli tedbirleri alması ve hatta seçme hakkının kullanılmasını teşvik için gerekli kampanyaların devlet tarafından yürütülmesi şeklinde anlaşılmaya başlanmıştır. Başka birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de seçme hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için tedbirler alınmakta, oy kullanılmasını teşvik eden yayınlar yapılmaktadır.

Başlangıçta sadece oy kullanma hakkının tanınması olarak anlaşılan seçme hakkı, devletlerin insan hakları konusundaki pozitif yükümlülüklerinin gereği olarak daha geniş bir çerçeve kazanmıştır. Devletlerin, pozitif yükümlülüklerinin, Avrupa

⁴ Scoppola – İtalya davası, Başvuru no: 126/05

⁵ BAKER, Ulus, **Dolaylı Eylem**, Derleyen: Ege Berensel, Birikim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 19

Konseyi ülkelerince benimsenmesinde AİHM içtihatlarının öncü rolü bulunmaktadır. AİHM'nin, *Hokkanen-Finlandiya* kararında belirtildiği üzere, pozitif yükümlülükler, esas itibariyle, devletin, bir hakkın kullanımını güvenceye kavuşturmak için gerekli tedbirleri alması anlamını taşımaktadır. Başka bir anlatımla, pozitif yükümlülükler, bireyin haklarının korunması için makul ve uygun tedbirlerin alınmasıdır.⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek Protokolün 3. maddesinin AİHM tarafından yorumlandığı *Mathieu-Mohin ve Clerfayt vs Belçika* davasında, serbest seçim hakkına ilişkin esas yükümlülüğün, kaçınma ve müdahale etmeme değil, özgür seçimlerin yapılması için devlet tarafından pozitif tedbirlerin alınması olduğu ifade edilmiştir.⁷ Söz konusu Protokolün 3. maddesi, müdahale etmemekten ziyade kamu makamlarına eylemde bulunma, gerekli tedbirleri alma, kolaylık sağlama talimatlarını vermektedir.⁸

20. Anayasa'nın, "*V. Devletin temel amaç ve görevleri*" başlıklı 5. maddesinde; "*Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*" hükmüne yer verilmiştir. Devletin, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini, hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan engelleri kaldırma görevi, devletin pozitif yükümlülüğünün bir başka ifadesi olarak anlaşılmalıdır. Anayasa'nın anılan hükmü gereğince, seçme hakkına ilişkin olanlar da dahil olmak üzere kamu hizmetlerinin adalet ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde sunulabilmesi için kamu otoritelerinin gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. Bu nedenle, Anayasa'nın 67. maddesinde ifade edilen "seçme hakkı", Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek Protokolün 3. maddesinde düzenlenen

⁶ Jean François Akandji Kombe, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Pozitif Yükümlülükler**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz Kitap, Avrupa Konseyi Yayını, 2008, Belçika, s. 7

⁷ Jean François Akandji Kombe, a.g.e., s. 49

⁸ Jean François Akandji Kombe, a.g.e., s. 50, Serbest Seçim Hakkının kapsamına ilişkin ayrıca bkz. ŞİRİN Tolga, "*İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ne Göre Serbest Seçim Hakkı*", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.17, S.1-2, <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruhad/issue/download/5000001560/5000000510> Erişim tarihi: 03.06.2015, s. 283 vd.

“serbest seçim hakkı” ve MSHS 25. maddede yer verilen “siyasal hakların” etkin bir şekilde kullanılabilmesi, bireyin haklarının korunabilmesi için devletler, pozitif yükümlülükleri kapsamında makul ve uygun tedbirler almalıdır.

21. Seçmen kayıtlarına erişimin sağlanması, seçim günü ve öncesinde yapılması gereken işlemlere ilişkin bilgilerin sunulması, seçmenin Anayasa ve uluslararası belgelerde düzenlenen seçme hakkını, özgürce, gizlilik içerisinde ve eşit koşullar altında kullanabilmesi için lazım gelen tedbirlerin alınması, devletin seçimlere ilişkin pozitif yükümlülükleri kapsamında görülmektedir. Seçme hakkının kullanılabilmesi için yürütülen oy kullanmaya teşvik kampanyaları, seçime giren siyasi partilere ve adaylara ilişkin bilgi edinilmesinin temini de bahsi geçen pozitif yükümlülükler kapsamında değerlendirilmelidir.

22. Anayasa’nın 10. maddesinde; *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.”* ibaresine yer verilmiştir. Dolayısıyla, devletin seçme hakkının kullanılmasını teşvik için yürüteceği kampanyalarda, bu hakkın etkili biçimde kullanılmasına hizmet eden bilgilendirme araçlarında ve sair tedbirlerde eşitlik ilkesine ve ayrımcılık yasağına uygun davranması gerekmektedir. Ayrıca, pozitif yükümlülüklerin farklılıklar gözetilerek yerine getirilmesi ihtiyacı, eşitlik kavramının soyut ve genel bir ilke olarak algılanmasını engellemektedir. Dolayısıyla, farklı durumda bulunan kişilere durumlarının gerektirdiği farklılık nispetinde muamele edilmelidir. Aksi halde, herkese aynı şekilde muamele edilmesi başlı başına bir eşitsizlik yaratabileceği gibi kamu hizmetlerinden herkesin aynı ölçüde yararlanamaması sonucunu doğuracaktır. Böyle bir durumda da kamu makamlarının tarafsızlığı sorgulanır hale gelebilecektir.

23. Pozitif yükümlülükler, insan haklarına ilişkin negatif yükümlülüklerden farklı olarak, devletin, hareketsiz kalmasını değil, aksine, ilgili hakkın etkin kullanılabilmesi için gerekli tedbirleri almasını gerektirmektedir. Örneğin, engelli seçmenlerin seçme hakkını kullanabilmeleri için, bu seçmenlerin kayıtlı olduğu sandıklarda, “sandık alanında” seçim günü öncesinde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Aynı şekilde, seçim kampanyalarının açık ve dürüst bir ortamda yürütülmesi, adaylara yönelik tehdit ve şiddetin engellenmesi, seçmenin gizlilik içerisinde oyunu kullanmasının temini kamu makamlarının belli girişimlerde

bulunmasını gerektirir. Benzer birçok durumda, devletin, vatandaşlar arasında eşitliği sağlaması ancak konuya ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmesi halinde mümkündür.

Devletin negatif yükümlülüklerine riayet etmemesinden kaynaklanan ihlaller, genel itibariyle bir hakkın kullanılmasının engellenmesi veya kısıtlanması şeklinde icrai davranışlarla gerçekleşirken; pozitif yükümlülüklerin ihlali ise eylemsizlikten veya pasif tutum almaktan kaynaklanmaktadır.⁹ Ancak, buradaki eylemsizliği mutlak hareketsizlik olarak anlamamak gerekir.¹⁰ Kamu makamları tarafından pozitif yükümlülüğün gereği olarak harekete geçilmiş ve birtakım tedbirler alınmış olmasına rağmen alınan bu tedbirler hakkın etkin bir şekilde kullanımını için yetersiz kalmış olabilir.

24. Devletler, ulusal ve uluslararası mevzuattan kaynaklanan pozitif yükümlülüklerini yerine getirirken, aynı zamanda, AİHS'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağına da riayet etmelidir. Başka bir anlatımla, Sözleşme kapsamında düzenlenen bir hakkın kullanılabilmesi için kamu otoriteleri tarafından alınan tedbirlerin "*cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan*" hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Seçme hakkı ve diğer siyasi hakların herkes için kullanılabilir kılınması da devletlerin, hakların kullanılması için alınması gerekli pozitif tedbirleri eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı çerçevesinde sunmasını gerektirir. Dolayısıyla, eşitlik ve ayrımcılık yasağı temelinde değerlendirildiğinde, kişilerin dini, kültürel, fiziksel vb. özelliklerinden kaynaklanan farklılıkları haklardan yararlanma noktasında dezavantajlı bir duruma yol açmamalıdır.

25. BM İnsan Hakları Komitesi'nin, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 25. maddesine ilişkin 12.07.1996 tarihli ve 25 numaralı yorumunda; kamu işlerine katılım önündeki engellerin kaldırılması amacıyla ve pozitif yükümlülüklerin gereği olarak tüm dil engellerinin ortadan kaldırılması için pozitif tedbirler alınması ve böylelikle kamu işlerine katılım hakkı, oy kullanma hakkı ve kamu hizmetlerine eşit

⁹ Jean François Akandji Kombe, a.g.e., s. 11

¹⁰ Jean François Akandji Kombe, a.g.e., s. 13

erişim hakkının güvenceye alınması talep edilmiştir.¹¹ Yorumun devamında devletlerin, seçmenlerin seçme haklarını kullanabilmeleri için gerekli önlemleri alması bu kapsamda, seçmenlerin kaydolmasında gerekli kolaylıkların sağlanması gerektiği ve seçmen eğitim ve bilinçlendirme kampanyalarının 25. maddede sayılan hakların etkin bir şekilde kullanılabilmesinin teminatı olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, okur-yazar olmama, dil engelleri, yoksulluk, hareket kabiliyetinden yoksunluk gibi seçme hakkının etkin bir şekilde kullanımını engelleyecek spesifik zorluklara ilişkin güçlüklerin aşılabilmesi için de pozitif tedbirlerin alınması gerektiği söylenmiştir.¹²

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin de belirttiği üzere; yetkili merciler, yalnızca seçimlere katılımı değil, aynı zamanda nerede, ne zaman ve nasıl oy kullanılacağı ve oy kullanmanın neden önemli olduğu da dâhil olmak üzere seçim sürecinin farklı evreleri hususunda seçmenlerin bilgilene hale gelmelerini sağlamak için gerekli adımları atmaları yükümlüdür. Seçmen eğitim ve bilgilendirme kampanyaları düzenlenmeli, insan hakları alanında faaliyette bulunanlar, seçmen eğitim kampanyalarının kapsayıcılığını ve etkililiğini, toplumdaki marjinalleşmiş ve dışlanmış gruplara veya geleneksel olarak seçmen katılımının düşük olduğu kesimlere ulaşma konusundaki yeterliliğini değerlendirmelidir. Seçmen kampanyalarının içeriklerinin objektif, önyargısız ve seçmenler için ulaşılabilir olması gerekir. Toplumun farklı kesimlerinin, siyasal hakları etkili kullanmasını sağlayacak seçmen eğitim kampanyaları, ülke geneline yayılmış ve farklı okur-yazarlık seviyelerindeki insanlar için farklı dillerde ulaşılabilir olmalıdır.¹³

26. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı¹⁴, Avrupa Konseyi ve Venedik Komisyonu'nun ilke ve kararlarında da seçme hakkının etkin kullanımına ilişkin

¹¹ AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (ODIHR), **Ulusal Azınlıkların Seçim Süreçlerine Katılımını Teşvik Etme ve İzleme Üzerine El Kitabı**, Çev.: Binnur Aloğlu, Ayşegül Bahçıvan, İstanbul, 2015, s. 14

¹² <http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/0/d0b7f023e8d6d9898025651e004bc0eb> Erişim Tarihi 27.05.2015

¹³ **Monitoring Human Rights in the Context of Elections, Manual On Human Rights Monitoring**, United Nations Human Rights Office of The High Commissioner, s. 17

¹⁴ 19 Kasım 1999 tarihinde İstanbul'da imzalanan Avrupa Güvenlik Şartı'nın 25. Paragrafında; "AGİT yükümlülükleri ve özellikle 1990 Kopenhag Belgesine uygun olarak hür ve adil seçimler gerçekleştirilmesi taahhüdümüzü yeniden teyid ediyoruz. Seçim mevzuatının geliştirilmesi ve

değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu kapsamda; AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu'nun 27 Kasım 2007 tarihli Raporunda;¹⁵ seçimler sırasında, TRT'de Türkçe dışında beş ayrı dil ve lehçede yayın yapıldığı halde Türkçe dışındaki dillerde hazırlanmış ulusal seçmen bilgilendirme programlarının bulunmadığı ifade edilmiştir.

27. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 24 Haziran 2005 tarihli 24. oturumunda kabul ettiği 1459 sayılı “*Seçme Hakkına İlişkin Kısıtlamaların Kaldırılması*” başlıklı kararda; etnik kökenlerine, sağlık durumlarına, suç kayıtlarına bakılmaksızın mümkün olan en yüksek sayıda yurttaşın seçme hakkını etkin, özgür ve eşit biçimde kullanabilmesinin teminat altına alınmasına öncelik verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 22.06.2015 tarihli oturumunda kabul edilen Türkiye Parlamento Seçimi Gözlem Raporunda da; Yüksek Seçim Kurulunun Türkçe seçmen eğitim filmi hazırladığı, bir sivil toplum örgütünün seçmen eğitim filminin Kürtçe hazırlanması yönündeki talebinin Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı ve Yüksek Seçim Kurulu tarafından ayrı ayrı reddedildiği belirtilmiştir¹⁶.

28. Seçimler sırasında engellilerin, resmi dili konuşamayanların, okuma-yazma bilmeyenlerin, yoksulluk içinde bulunanların, hastaların oy kullanmasını sağlayacak tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirlerin alınması yurttaşların haklarının kullanımını teminat altına alacağı gibi, kamu hizmetlerinin bir düzen içinde yürütülmesini de mümkün kılacaktır. İdarenin bu görevleri yerine getirirken temin edeceği kolaylıklar kamu hizmetlerinin sunulması sırasında karmaşa yaşanmasını engelleyecektir.

uygulanmasında ODIHR'in üye devletlere sağlayabileceği desteğin bilincindeyiz. Bu yükümlülükler çerçevesinde, üye ülkeler, ODIHR, AGİT Parlamenter Asamblesi ve diğer ilgili özel kurum ve kuruluşlardan seçimleri izlemek isteyen gözlemcileri davet edeceğiz. ODIHR'in seçimlere ilişkin değerlendirme ve tavsiyelerini vakit kaybetmeksizin takip etmeyi kabul ediyoruz.” denilmektedir. Bu beyan, AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu'nun değerlendirme ve tavsiyelerinin etkisini güçlendirmektedir.

¹⁵ “Türkiye Cumhuriyeti Milletvekili Erken Seçimleri 22 Temmuz 2007 AGİT/DKİHB Seçim Değerlendirme Heyeti Raporu”, s. 23

¹⁶ Mr. Tiny KOX tarafından hazırlanan rapora <http://assembly.coe.int/nw/xml/News/News-View-EN.asp?newsid=5666&lang=2&cat=8> adresinden erişilebilir. E.T. 24.06.2015

Seçim işlemleri ve oy kullanma hakkı konusunda yurttaşların bilgilendirilmesi kamu hizmetlerinin yürütülmesinde uyum ve düzen sağlayacağı gibi bilgi eksikliğinden kaynaklı geçersiz oy sayısını da azaltacaktır. 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde 973.185 geçersiz oy kullanılmıştır. 30 Mart 2014 tarihli Mahalli İdareler Genel Seçiminde Belediye Meclisi Üyeliği için kullanılan 43.543.717 oydan 41.527.387'si geçerli sayılmış, iki milyonu aşkın oy geçersiz kabul edilmiştir. 10 Ağustos 2014 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde 737.716, 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde ise 1.344.224 oy geçersiz sayılmıştır. 7 Haziran 2015 seçimindeki geçersiz oyların toplamı en çok oy alan dört partinin oy sayısının ardından beşinci sıraya yerleşmiştir. Bu rakam aynı zamanda 76 ilin seçmen sayısından daha büyük bir rakama karşılık gelmektedir. Geçersiz sayılan oyların belli bir kısmının seçmenlerin bilinçli tercihlerinin sonucu olduğu söylenebilir de diğer bir kısmının da bilgi eksikliğinden kaynaklandığı varsayılabilir.

Okuma-yazma bilmeyen seçmen oylarının geçersiz oylar içinde önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.¹⁷ Okur-yazar olmamanın yanı sıra Türkçe de bilmemekten kaynaklanan geçersiz oy oranının ise çok daha yüksek olacağı ifade edilebilir. Kamu makamları, bilgi eksikliğinden kaynaklanan geçersiz oy sayısını azaltmak için gerekli tedbirleri almakla ve bu kapsamda, okur-yazar olmayan ve Türkçe bilmeyen seçmenlerin oy verme işlemlerini kurallara uygun olarak yerine getirebilmeleri için gerekli çalışmaları yapmakla yükümlüdür.

Nitekim birçok ülkede, seçim materyalleri ve seçmen kayıtları farklı dillerde hazırlanarak seçmenlerin hizmetine sunulmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletlerinde seçime ilişkin duyurular, enformasyon ve tüm seçim materyalleri İngilizce dışındaki dillerde de hazırlanmaktadır. Seçme hakkının etkin kullanılabilmesi ve seçmenlerin teşviki için onlarca dilde seçim materyali temin edilmekte ve ilgili dillerde destek sunulmaktadır. Ayrıca, Çince, Japonca, Korece, İspanyolca, Vietnamca, Tagalogça seçmen kaydı yapılabilmektedir. Hindistan'da da benzer özen gösterilmekte ve 30'dan fazla dil kullanılmaktadır. Yeni Zelanda'da, seçime ilişkin bilgilendirme işaret dili dâhil olmak üzere 26 dilde yapılmaktadır.

¹⁷ ATAR Yavuz, "Seçim Hukukunun Güncel Sorunları", http://www.anayasa.gov.t1r/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg23/atar.pdf, s. 214

Norveç'te ise 8 dilde bilgilendirme yapılmaktadır. Bolivya, Etiyopya, Finlandiya, Paraguay, Rusya, Singapur, Slovenya, Güney Afrika ve pek çok ülke resmi diller dışındaki dillerde de bilgilendirme yapmaktadır.¹⁸

29. Özetle, seçme hakkının kullanılabilmesi için devletler, pozitif yükümlülüklerinin ve kamu hizmetlerinin belli bir uyum ve düzen içerisinde yürütülmesinin gereği olarak tedbirler almakta ve bu tedbirler eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı gözetilerek yerine getirilmektedir.

30. Seçme hakkının kullanılması konusunda gerekli tedbirleri alma ve kamu makamlarını bu konuda eyleme sevk etme görevi seçimlerin yönetimi konusunda yetkilendirilmiş kamu makamlarına aittir. Türkiye'de seçimlerin genel yönetim ve denetimi konusunda en üst merci Yüksek Seçim Kuruludur.

Anayasa'nın "*Seçimlerin genel yönetim ve denetimi*" başlıklı 79. maddesinde; "*Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. **Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.***" hükmü mevcuttur.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 14/10 maddesinde; "*İl seçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak ve **seçimin bütün yurttta düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak** ve bu hususta gereken genelgeleri zamanında yapmak*" Yüksek Seçim Kurulu'nun görevleri arasında sayılmıştır. 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 42. Maddesi; "*Yüksek Seçim Kurulu, **milletvekili seçimlerinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak** amacıyla gerekli ilke kararları almaya yetkilidir*" düzenlemesiyle Yüksek Seçim Kurulunu görevli kılmıştır. Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulmasına İlişkin 3376 sayılı Kanun ile 6271 sayılı Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu da benzer hükümleri içermektedir.

18

https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCEQFiAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2FDocuments%2FIssues%2FIEMinorities%2FLanguageRightsLinguisticMinoritiesHandbook.docx&ei=GaJtVas-yY6wAb6ugaAG&usq=AFQjCNGi_JPHUPyNzqus6IMgNHTKeFz8OQ

Anayasa'nın 79. maddesi ve 298 sayılı Kanun'un 14. maddesi ve diğer mevzuat hükümleri nazara alındığında, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetim ve denetimi konusunda yegâne otorite olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, devletin "seçme hakkına" ilişkin pozitif yükümlülüklerinin ilk muhatabı da Yüksek Seçim Kurulu'dur.

298 sayılı Kanun'un 29. maddesinde; "**Yüksek Seçim Kurulunca; seçmen kütüğünün önemi, düzenleme yöntemleri, seçmenlerin görevleri, bu çalışmanın vatandaşa ve devlet hayatına katkı ve yararları, bu çalışmada uygulanan teknikler ve gerekli bilgiler; bütün ülke ve vatandaşları kapsayan, sürekli tanıtma programları ile yaygınlaştırılır**" düzenlemesi mevcuttur. Aynı Kanun'un "**Yüksek Seçim Kurulunca Yapılacak İşlemler**" başlıklı Ek 1. maddesinde yer verilen; "**Yüksek Seçim Kurulu tarafından, Türkiye Radyoları vasıtasıyla, haber yayınları saatinde veya başka uygun saatlerde yayımlanacak bildirimlerle; vatandaşın ilgisi uyandırılmak ve kendisine seçmen olmanın görev ve yetkileri hatırlatılmak suretiyle; daimi seçmen kütüklerinin düzenlenmesi, ilk sayım ve yazım işlerinin yapılması, yeniden yapılacak yazım işlemleri, denetlemeler, sandık seçmen listelerinin düzenlenmesi, askıya çıkarılması ve askıdan indirilmesi, itiraz ve ilave kayıt işlemlerinin ne şekilde yapılacağı, seçmen kartlarının dağıtılması ve oy verme konusunda yapılacak işlemler, sair lüzum görülen hususlarla birlikte, süreler de belirtilerek duyurulur.**

Ayrıca, il ve ilçe seçim kurulları tarafından alınmış yayın araçları ile halkın ilgisini uyandıracak aynı nitelikteki bildirimlerle keyfiyet ilan olunur.

Yüksek Seçim Kurulunun ve il seçim kurullarının bu konudaki her türlü bildirimlerinden Türkiye Radyolarınca ücret alınmaz.

Her seçmenin, kütüklere ve bunlara uygun olarak sandık seçmen listelerine eksiksiz geçmesi seçmen kartlarının dağıtılmasının tam yapılması, ilkesine uygun olarak, Yüksek Seçim Kurulu, her konuda yapılacak işlemleri, yayımlayacağı genelgelerle gösterir. İl ve ilçe seçim kurulu başkanları da, bu ilke ve Yüksek Seçim Kurulunun genelgeleri doğrultusunda, bölgelerindeki görevlilerin eğitimini ve görevlerini yapmalarını sağlarlar" şeklindeki düzenlemesiyle de seçmenlerin, seçim ve oy verme işlemleri hakkında bilgilendirilmesi görevi Yüksek Seçim Kuruluna tevdi edilmiştir.

Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri incelendiğinde, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla karar ve tedbirler almaya yetkili olduğu, seçimlerin yönetimi ve denetimi konusunda tam yetkili kılındığı görülmektedir. Ayrıca, seçimlere katılmanın önemi,

seçmen kütüklerinin vatandaşın hayatına katkıları, seçim işlemlerinin ve oy kullanmanın usulü hakkında seçmenlerin eğitilmesi görevi kanunla Yüksek Seçim Kuruluna verilmiştir.

31. Yüksek Seçim Kurulu, ulusal ve uluslararası mevzuattan kaynaklanan görevlerinin gereği olarak seçim dönemlerinde birçok faaliyette bulunmaktadır. Bu kapsamda, seçim işlemlerine ve seçmen kütüklerine ilişkin kararlar almakta, genelgeler yayımlamakta, kamu spotları hazırlamaktadır. Bu faaliyetlerin belli bir kısmı radyo ve televizyonlar aracılığıyla kamuya duyurulmaktadır. Nitekim Yüksek Seçim Kurulu'nun Kurumumuza hitaben yazmış olduğu 04.06.2015 tarihli yazıda yurt dışında yaşayan vatandaşların seçmen kütüğüne kayıtlı olup olmadıkları, kayıtlı değil veya bilgileri güncel değilse ne yapmaları gerektiği konularında kamu spotu hazırlatıldığı, sandık kurullarının görev ve yetkileriyle ilgili yurt içi ve yurt dışı olmak üzere iki ayrı eğitim filminin hazırlatıldığı ve yine bu kapsamda "Sandık Kurullarının Oluşumu, Görev ve Yetkilerini Gösterir 135 Sayılı Genelgenin" hazırlandığı belirtilmektedir. Buna karşılık, Yüksek Seçim Kurulunun cevap yazısında yurt içi seçmenlere ilişkin herhangi bir eğitim ve bilinçlendirme filmi hazırlanmadığı ifade edilmiştir.

32. Dilber Yıldız ve Zümrete Demir'in şahsi başvuruları sonrasında Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığınca yazılan cevabi yazıda ve bahsi geçen kişilerin vekilleri aracılığıyla yaptıkları başvuru sonrasında Yüksek Seçim Kurulu tarafından verilen kararda ismi geçen kişilerin taleplerinin reddine dair bir karar verilmemiş, buna karşılık talepler de yerine getirilmemiştir. Sadece, ilgililerin şahsi başvurusu üzerine Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığınca; "*eğitim filmlerinin Kürtçe olarak da hazırlanması halinde farklı dil ve lehçelerde de hazırlanması gerekeceğinden, talebinizin karşılanma imkânı bulunmamaktadır*" denilmiş; ilgililerin vekilleri aracılığıyla yaptıkları başvurularda ise sorunun çözüm mercii olarak sandık kurulu başkanları işaret edilmiş ve mahallinde temin edilecek tercümanlar vasıtasıyla talebin yerine getirilebileceği ifade edilmiştir.

33. Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı'nın ilgililerin şahsi başvurusu üzerine hazırladığı yazıda Türkçe'nin yanı sıra diğer dillerde de kamu spotu hazırlanmasının imkânsızlığından söz edilmekteyse de Kürtçe, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının önemli bir kısmının günlük yaşamlarında kullandıkları bir dildir. Kürtçe dilinde pek

çok radyo ve TV kanalı, basılı eser bulunduğu gibi TRT Kurdi isminde Kürtçe yayın yapan bir TV ve radyo kanalı bulunmaktadır. Keza Muş Alparslan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Mardin Artuklu Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsünde Kürt Dili ve Kültürü Ana Bilim Dalı mevcuttur. Ayrıca, Kürtçe basılan sayısız eserin yanı sıra yakın zamanda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kürtçe Kur'an-ı Kerim meali yayımlanmıştır. Bu nedenle Kürtçenin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasındaki yaygınlığı ve bu konuda eğitim materyali hazırlanmasının kolaylığının gözetilmesi gerekmektedir.

34. Yüksek Seçim Kurulunun yukarıda değinilen 27.05.2015 tarih ve 1040 sayılı kararında ise; Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin yönetimi konusunda Anayasa ve yasalar tarafından kendisine verilen yetki ve vazifeyi sandık kurulu başkanına aktarmakta, merkezin geniş imkânlarıyla çözülebilecek bir talebi yerel birimlerin kısıtlı imkânlarına havale etmektedir. Yüksek Seçim Kurulunun bu yaklaşımıyla sorun çözülmeyeceği gibi tercümanların hazır edilmesi, ücretlerinin ödenmesi gibi birçok yeni sorun hâsıl olabilecektir. Bu durumda, Yüksek Seçim Kurulu, Anayasa ve ilgili yasalar gereği seçme hakkının etkin kullanılabilmesi için alınması gerekli pozitif yükümlülükleri yerine getirmemiş olacaktır.

35. Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığının ilgililere gönderdiği yazıda ve Yüksek Seçim Kurulu'nun 1040 sayılı kararında, siyasi partiler tarafından farklı dil ve lehçelerde propaganda yapılmasının mümkün olduğu belirtilmekteyse de öncelikle propaganda faaliyetinin amacı seçmenin siyasi yönelimini etkilemek iken seçmen eğitim materyalleri oyun sandığa doğru yansıtılmasını amaçlamaktadır. Ayrıca, siyasi partiler açısından başka dilde propaganda yapmak kendilerinin takdirine bağlı bir hak iken Yüksek Seçim Kurulu'nun seçmenleri bilgilendirmesi, Anayasal konumundan ve görevlerinden kaynaklanan bir yükümlülüktür. Başka bir anlatımla, siyasi partiler açısından başka dilde propaganda yapmak ihtiyari bir durum iken Yüksek Seçim Kurulu'nun yapacağı faaliyetlerde tüm seçmenleri gözetmesi yasal bir zorunluluktur. Dolayısıyla, siyasi partilerin istedikleri dilde propaganda yapabilecek olmaları, Yüksek Seçim Kuruluna düşen görev ve sorumlulukları ortadan kaldırmayacaktır. Son olarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun hazırlayacağı kamu spotlarının ücretsiz yayınlanması zorunluluğu da gözetildiğinde bu görevin siyasi partilere tevdi edilmesi,

vatandaşlar açısından ücretsiz bir kamu hizmetinin ücretli hale getirilmesi sonucunu da doğuracaktır.

36. Diğer yandan, Yüksek Seçim Kurulunun Kurumumuza iletildiği cevap yazısında sadece, yurt dışında yaşayan vatandaşların seçmen kütüğüne kayıtlı olup olmadıkları, kayıtlı değil veya bilgileri güncel değilse ne yapmaları gerektiği konularında kamu spotunun Türkiye Radyo Televizyon Kurumuna yaptırılması hususunda Başkanlık makamına yetki verildiği belirtilmiştir.

Dilber Yıldız ve Zümrete Demir vekillerinin başvurusu üzerine verilen kararda ise seçmen eğitim materyalinin Türkçe dâhil hiçbir dil ve lehçede yapılmadığı ifade edilmiştir.

Buna karşılık, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından Dilber Yıldız ve Zümrete Demir'e verilen cevaplarda 7 Haziran 2015 Pazar günü yapılacak 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi için hazırlanan eğitim filminin Türkçe olarak hazırlandığı bildirilmiştir. Kaldı ki Yüksek Seçim Kurulu'nun web sayfasında seçmen kaydı konusunda bilgi veren, oy kullanmanın öneminden bahseden Türkçe kamu spotu bulunmaktadır.¹⁹

Diğer taraftan, Yüksek Seçim Kurulu'nun yazısında belirtildiği şekilde seçmen eğitim filmleri Türkçe olarak da hazırlanmamış ise bu durum, devletin seçme hakkının kullanımına ilişkin pozitif yükümlülüğün yerine getirilmemesinden kaynaklanan sorumluluğunu ortadan kaldırmayacak, tersine artıracaktır.

37. Yüksek Seçim Kurulu'nun, yukarıda sayılan mevzuat çerçevesinde hazırladığı 04.03.2015 tarihli Sandık Kurullarının Görev ve Yetkilerini Gösterir 135 sayılı Genelgesinin; "Oy verme" başlıklı 30. maddesi, eğitim materyali hazırlanmamasından neşet edecek sorunların çözüm aracı olarak gösterilmişse de; söz konusu maddede yer verilen, sandık kurulu başkanının oy verme işlemlerine ilişkin yapacağı açıklama, Yüksek Seçim Kurulu'nun ulusal ve uluslararası mevzuattan kaynaklanan seçmen kaydının ve oy kullanmanın önemi gibi seçme hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına ilişkin pozitif yükümlülüklerini ortadan kaldırmayacak ve somut talebin karşılanmasında da yetersiz kalacaktır.

¹⁹ <http://media.ysk.gov.tr/MV2015-YiciSecmen.mp4> E.T. 24.06.2015

38. Türkçe bilmeyen, okur-yazar olmayan veya görme/işitme engelli olup oy verme gününden önce oy verme işlemleri hakkında yeterince bilgilendirilmeyen seçmen ile bahsi geçen seçmenin konuştuğu dili bilmeyen sandık görevlisi arasında oluşacak iletişim sorunu nedeniyle kamu hizmeti aksayacak, seçmenlerin seçme hakkını etkin bir şekilde kullanmaları noktasında güçlükler yaşanacaktır. Yüksek Seçim Kurulu, mahallinde temin edilecek tercümanlar aracılığıyla sorunun çözülebileceğini öngörmüş ise de her sandık alanında tercümanların ne şekilde temin edileceği, bu nedenle oluşacak mali sorunların nasıl çözümleneceği belirtilmediğinden kamu hizmetinin sunumunda karmaşa oluşabilecektir. Benzer karmaşa, Genelgenin, okuma-yazma bilmeyen seçmenlerin oy kullanmasını gösteren 33. maddesi kapsamında da ortaya çıkabilecektir. Bu durumda, kamu hizmetlerinde aksama ve uyumsuzluk yaşanacak; ayrıca oy kullanma hakkını nasıl kullanacağını bilmeyen, oyunun geçersiz sayılacağı ihtimallerin farkında olmayan seçmenler yönünden gerekli tedbirlerin Yüksek Seçim Kurulu tarafından alınmış olduğundan söz edilemeyecektir.

39. Tüm bu değerlendirmeler çerçevesinde; seçme hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için, hakkın kapsamına ve kullanım şekline ilişkin eğitim materyallerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından hazırlanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca seçmenlerin bilinçlendirilmesi ve eğitimi amacıyla; adaylar hakkındaki belgeler, seçim öncesi işlemler ve seçim günü yapılması gerekenler ile oy verme usulü hakkında hazırlanacak materyallerin, yurttaşların dil, eğitim, engellilik vb. özellikleri gözetilerek hazırlanması icap etmektedir.

40. Buna karşılık, tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmeler, uluslararası kuruluşların yukarıda yer verilen seçme hakkına ilişkin genel görüşleri ve Türkiye hakkındaki somut değerlendirmeleri, Anayasanın ve kanunların Yüksek Seçim Kuruluna verdiği görevler ve tanıdığı yetkiler dikkate alındığında; seçmenler tarafından herhangi bir talep olmaksızın, okur-yazar olmayan ve Türkçe konuşamayan seçmenler için de Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçmen bilgilendirme kamu spotu hazırlanması ve farklı dil ve lehçelerde hazırlanan bu kamu spotlarının yayın araçlarıyla duyurulması gerekirken, yapılan başvurunun gereğinin yerine getirilmemesi seçme hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için Devletin yerine getirmesi gereken pozitif yükümlülüklerin ifa edilmediğini göstermektedir.

41. Bireylerin kamusal hayata dâhil olabilmeleri, temel hak ve hürriyetlerini bu alanda kullanabilmeleri için alınan tedbirlerin vatandaşlar açısından eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı çerçevesinde alınması, yasal ve kurumsal işleyişin buna göre tanzim edilmesi gerekmektedir. Böyle bir uygulama eşitlik ve adalet sağlayacağı gibi toplumsal barışın güçlenmesine de hizmet edecektir.

42. Başvuru dilekçesinde de belirtildiği üzere, Türkiye’de, kadınların okuma-yazma oranı erkeklere oranla daha düşüktür. Bu nedenle, okuma-yazma bilmeyen kadın seçmenlerin aynı zamanda Türkçe de bilmemeleri halinde bu kişilerin seçme haklarını etkili olarak kullanmaları erkeklere oranla daha fazla kısıtlanmış olacaktır. Kadın-erkek eşitsizliği nedeniyle kamusal hayata yeterince katılamayan kadın, seçme hakkı önündeki dil ve eğitim bariyeri nedeniyle, seçtiği temsilciler aracılığıyla siyasal hayata da katılamamış olacaktır. Anayasa’nın 10. maddesi kadın-erkek eşitliğinin hayata geçirilmesi için devletin pozitif tedbirler almasını öngörürken seçmenlerin bilgilendirilmesine ilişkin mevcut uygulama, kadın-erkek eşitsizliğini kadınlar aleyhine daha da derinleştirebilecektir.

43. Türkçe bilmeyen ve okur-yazar olmayan seçmenin talep ettiği dilde bilgilendirilmemesi, seçmenlerin bir kısmını dezavantajlı hale getirmektedir. Bu durumdaki bir seçmen, oyunu kullanabilmek için bir başkasının açıklamalarına ve yardımına muhtaç olacağından demokratik seçimlerin en temel özelliği olan “gizli oy” ilkesinin de ihlal edilme riski ortaya çıkmaktadır. Yeterli bilgiye erişemeyen seçmen, sahip olduğu farklılık nedeniyle bir başkasına ihtiyaç duyabilecek ve tercihini ona açıklamak zorunda kalabilecektir

44. AİHM kararlarında belirtildiği üzere, objektif ve makul bir sebep olmadan aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunulması ayrımcılık olarak vasıflandırılmaktadır. Farklı muamele meşru bir amaca yönelik değilse veya amaç ile kullanılan araçlar arasında orantı bulunmuyorsa, haklı nedene dayanmayan bir farklı muameleden söz edilebilecektir.²⁰

Kamu makamlarına düşen pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmemesi sonucunda, bir kısım seçmenin, Türkçe bilmemeleri ve okur-yazar olmamaları nedeniyle seçim işlemleri hakkında bilgilenme, siyasal tercihini geçerli bir şekilde sandığa yansıtma ve oyunu gizlilik içinde kullanma hususlarında karşılaştığı farklı muamelenin objektif ve makul bir izahı bulunmamaktadır.

²⁰ Sejdic ve Finci – Bosna Hersek kararı, Başvuru no: 27996/06, 34836/06

45. Yukarıda belirtilen nedenlerle, Anayasa'da ve tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelerde yer verilen seçme hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi ve kişilerin haklarının korunabilmesi için pozitif yükümlülükler kapsamında gözetilmesi gereken makul ve uygun tedbirlerin somut olay bağlamında alınmadığı sonucuna varılmıştır.

VII. KARAR

A. Devletin pozitif yükümlülüklerinin gereği olarak Türkçe dışındaki dillerde de kamu spotu hazırlanması hususunda **TAVSİYEDE BULUNULMASINA**,

B. Kararın bir örneğinin gereği için aleyhine başvuru yapılan Yüksek Seçim Kuruluna ve başvurucu ile mağdurlara gönderilmesine,

C. İşbu tavsiye kararı uyarınca işlem tesis edilip edilmediğinin İhlal İddialarını İnceleme Birimince takip edilmesine,

25.06.2015 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan
Hikmet TÜLEN

İkinci Başkan
Aydın BİNGÖL

Üye
Abdurrahman EREN

Üye
İrfan GÜVEN

Üye
Nihat BULUT

Üye
Selamet İLDAY

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ